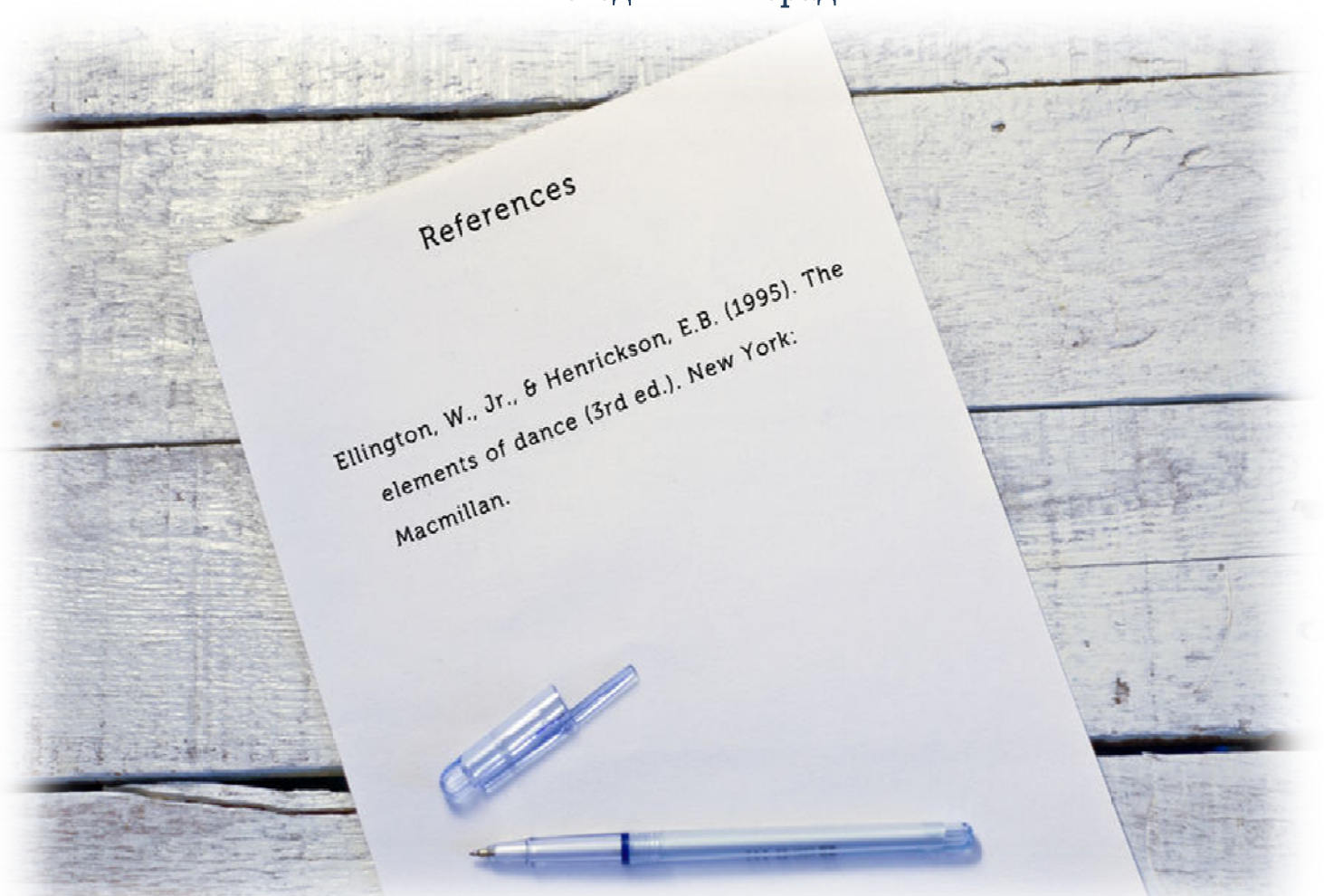

Національний університет харчових технологій
Науково-технічна бібліотека

Оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах

Методичний poradник

References

Ellington, W., Jr., & Henrickson, E.B. (1995). The
elements of dance (3rd ed.). New York:
Macmillan.

Київ 2017

УДК 025.321+001.811](083.13)

О-91

Оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах : методичний poradник / автори-укладачі: І. Костина, В. Каленська, О. Олабоді ; ред. Н. Левченко. – Київ : Науково-технічна бібліотека Національного університету харчових технологій, 2017. – 31 с.

У poradнику представлено рекомендації щодо оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах, відповідно Державного стандарту України 8302:2015, а також охарактеризовані найпопулярніші міжнародні стилі цитування та посилання для різних галузей знань. Приклади оформлення джерел наведено українською та іноземними мовами.

Адресовано науковцям, здобувачам наукових ступенів, аспірантам, викладачам, студентам Національного університету харчових технологій.

ЗМІСТ

СТАНДАРТИ (ОСНОВНІ)

ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ НА ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

- ПІДРЯДКОВЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ
- ВНУТРІШНЬОТЕКСТОВЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ
- ПОЗАТЕКСТОВЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ
- ПОВТОРНЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ
- КОМПЛЕКСНЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ

БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

ЕЛЕМЕНТИ ТА ЗНАКИ ПУНКТУАЦІЇ В БІБЛІОГРАФІЧНОМУ ПОСИЛАННІ

ЦИТУВАННЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

МІЖНАРОДНІ СТИЛІ ЦИТУВАННЯ

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ ПОЗАТЕКСТОВИХ ПОСИЛАНЬ (додаток 1)

Важливою складовою наукової діяльності є виконана та належним чином оформлена науково-дослідницька робота. Вона ґрунтується на попередньому досвіді науки, знаходить відображення в текстах автора у вигляді опису та прямого цитування. Тому одним із важливих етапів науково-дослідницької роботи є складання та правильне оформлення бібліографічних відомостей на документи, які цитувалися, розглядалися, згадувалися у роботі та підтверджують надання достовірної інформації.

Наразі в Україні діють Національні стандарти, які відповідають за оформлення бібліографічної інформації у наукових роботах.

□ **ДСТУ ГОСТ 7.1:2006.** Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання : *(регламентуючий документ для оформлення бібліографічних списків, списків використаної літератури, списків літератури в наукових роботах тощо).*

□ **ДСТУ 8302:2015.** Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання *(регламентуючий документ для оформлення бібліографічних посилань та бібліографічних списків посилань у наукових роботах. Встановлює види бібліографічних посилань, правила, особливості їх складання й розміщення в документах. Стандарт поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації).*

Поряд з цим набув чинності Наказ Міністерства освіти та науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», у якому регламентовано вимоги та пунктом 11 зазначено: *«Бібліографічний опис списку використаних джерел у дисертації може оформлятися здобувачем наукового ступеня за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій».*

Тому при складанні методичного порадилика було враховані всі вимоги та наведені приклади для оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах , а також представлені рекомендований перелік стилів з короткою характеристикою їх.

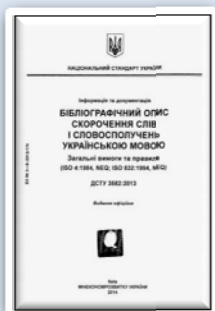
СТАНДАРТИ ДЛЯ ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ (ОСНОВНІ)

ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. – Вид. офіц. – [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 17 с.

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання / Нац. стандарт України. – Вид. офіц. – [Чинний від 2007-07-01]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2007. – 47 с.

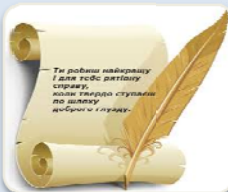

Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) : ДСТУ 3582:2013. – [На заміну ДСТУ 3582–97 ; Чинний від 2014-01-01]. – Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. – III, 15 с. – (Національний стандарт України)

ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

Бібліографічне посилання – сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документа інший документ, що є необхідними й достатніми для його загальної характеристики, ідентифікування та пошуку.

Цитата – це дослівний уривок твору, вислів. Їх використовують для того, щоб передати думку автора першоджерела, для ідентифікації поглядів при зіставленні різних думок тощо.

Об'єкти бібліографічного посилання – всі види опублікованих і неопублікованих документів на будь-яких носіях – книжкові видання, серіальні та інші продовжувані ресурси, нотні, картографічні, аудіовізуальні, образотворчі матеріали, нормативно-технічні документи, мікроформи, електронні ресурси, тривимірні об'єкти тощо; складові частини документів; групи документів і комплекти однорідних і різнорідних документів.

Бібліографічний запис — розгорнута бібліографічна характеристика видання (твору, документального джерела), в якій бібліографічний опис доповнений тими чи іншими елементами: заголовком, анотацією чи рефератом, класифікаційними індексами, предметними рубриками, бібліотечними шифрами зберігання тощо.

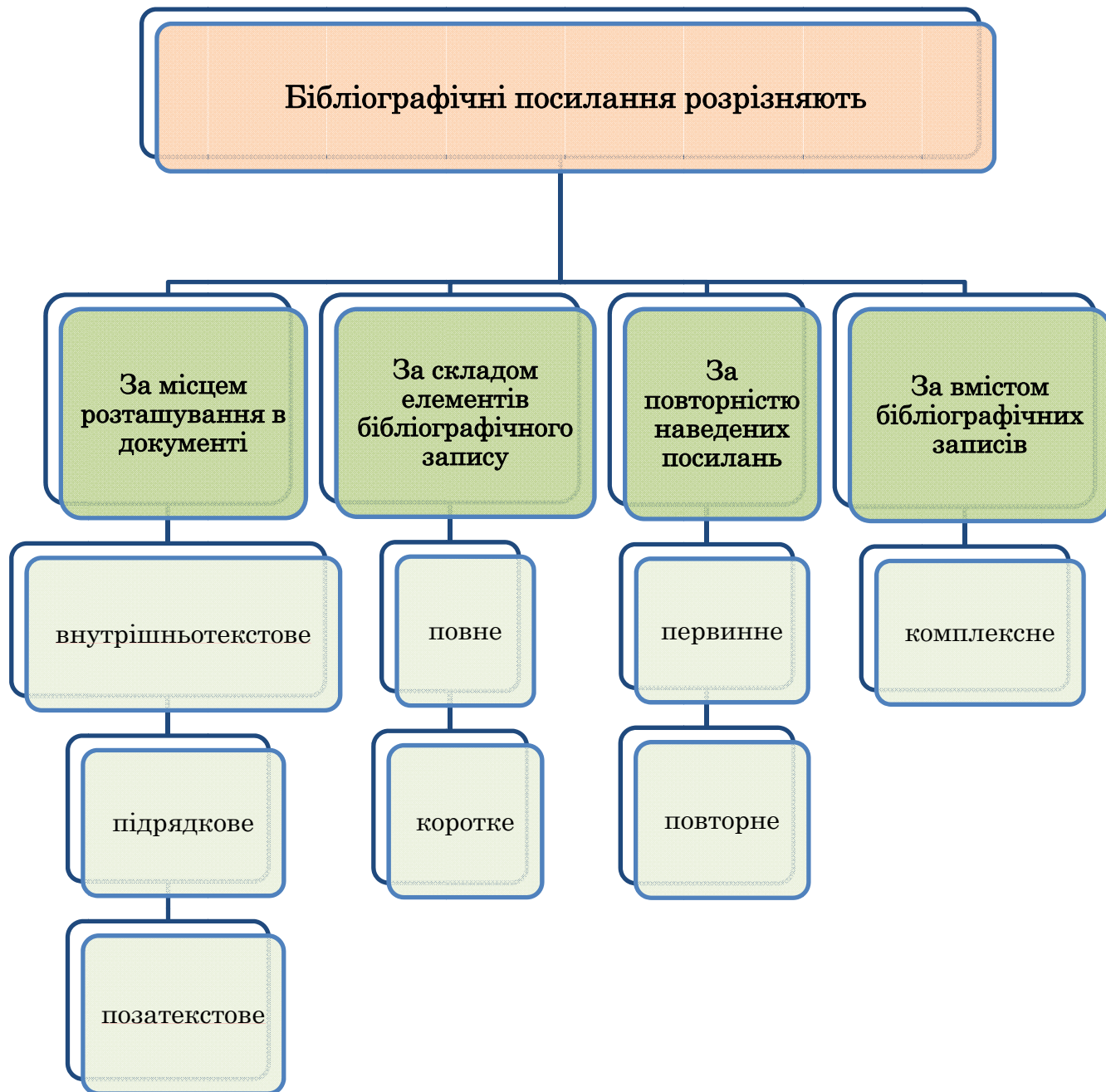
Бібліографічні посилання потрібні для:

- перевірки достовірності і точності наведених цитат, формул, статистичних даних, фактів і відомостей, запозичених з інших видань;
- виявлення і пошуку першоджерел;
- ознайомлення з літературою за темою дослідження, зокрема з тими працями, в яких будь-яке питання висвітлено докладніше, ніж у цій публікації, або наведено й аргументовано інший погляд;
- уникнення звинувачень у плагіаті та крадіжках інтелектуальної власності.

Елементи бібліографічних посилань

- заголовок бібліографічного запису (ім'я автора);
- основна назва документа;
- відомості, що належать до назви (для підрядкового посилання) ;
- відомості про відповідальність (містять інформацію про осіб і/або організації, які брали участь у створенні документа);
- відомості про повторність видання (містять інформацію про зміни й особливості цього видання відносно попереднього);
- вихідні дані (містять відомості про місце видання (випуску), видавця та рік випуску документа);
- позначення та порядковий номер тому, номера чи випуску документа, якщо є посилання на твір або публікації з багаточастинного (багатотомного чи серіального) документа;
- відомості про обсяг (кількість сторінок) документа (у разі посилання на нього загалом);
- назву документа (журналу, збірника, газети тощо), в якому опубліковано об'єкт посилання (наприклад, статтю);
- відомості про місцезнаходження об'єкта посилання — номер сторінки в документі (у разі посилання на його частину);
- примітки (у посиланні на електронний ресурс, депоновану наукову роботу тощо).

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ НА ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

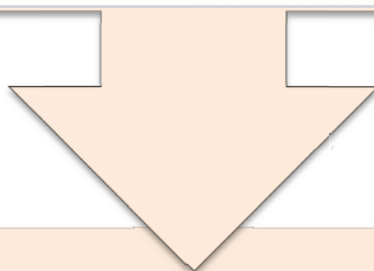

ПІДРЯДКОВЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ

- це посилання використовують за умов, якщо всередині тексту документа його розмістити неможливо або небажано, щоб не переобтяжувати текст та не ускладнювати його читання.
- можна застосовувати наскрізне нумерування в межах усього документа чи в межах окремої глави, розділу, частини тощо.

Посилання розташовуються внизу сторінки, під рядками основного тексту в проведеному колонтитулі. Для зв'язку підрядкових посилань з текстом документа використовують знак виноски, який наводять у вигляді цифр, зірочок, букв та інших знаків, і розташовують на верхній лінії шрифту.

⁷ Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. С. 14.

Якщо частину відомостей про джерело цитування подано в тексті, можна застосовувати коротку форму запису.

Повна форма

¹Добровольська В. Діяльність органів управління культурою як об'єкт керування документацією. Вісник книжкової палати. 2012. № 4. С. 18–20.

Коротка форма

¹ Вісник книжкової палати. 2012. № 4. С. 18–20.

ВНУТРІШНЬОТЕКСТОВЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ

це посилання застосовують та використовують, якщо значну частину відомостей про об'єкт посилання внесено до тексту документа, а також для зручнішого читання тексту, кращого його сприйняття та заощадження місця у невеликих за обсягом документах.

- наводиться в круглих дужках безпосередньо в тексті документа;
- знак «крапка й тире» («. —») замінюють знаком «крапка»;
- повна або коротка форма.

при цьому, що категорична відмова міністерства освіти і науки України (з 2011 р.) передавати електронні версії авторефератів дисертацій до фондів Національної бібліотеки України імені В. Г. Вернадського з посиланнями на чинне законодавство про обов'язковий примірник документів до цього часу викликає гостре невдоволення наукового співтовариства.

14. Ініціювати зміни в нормативно-правових актах України щодо вдосконалення механізму контролю та відповідальності за доставляння обов'язкових примірників документів у тому числі електронних видань (закон України «Про обов'язковий примірник документів», постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів» від 10.03.2002 р. № 608).

15. Забезпечити системну підтримку поглибленню співробітництва спеціалізованих наукових бібліотек з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, науковими установами, університетами, громадськими організаціями, видавництвами, ЗМІ та іншими інституціями з метою формування інтегрованих бібліотечно-інформаційних та аналітично-інформаційних ресурсів, удосконалення організаційно-методичних засад розвитку бібліотечного сегмента національного інформаційного простору.

доба абсолютної монархії (або традиційно просвітницького абсолютизму). В Україні три періоди: ренесанс, бароко, рококо відрізнялися від періоду розвитку козащини, що виявляє єдність історичного процесу (Українська культура, 1993, с. 475-476).

Грунтовно проаналізував розвиток українського мистецтва відомий мистецтвознавець, доктор філософії В.Залозецький. Він закінчив філософський факультет Віденського університету. Йому були відомі дослідження у галузі мистецтва віденських теоретиків Г.Вельфіна і А.Рігла. Особливо глибоке зацікавлення викликали праці М.Дворжака. Їхні дослідження суттєво визначили методологічні підходи В.Залозецького стосовно стилістичного розвитку українського мистецтва. Він полемізував із дослідниками українського мистецтва В.Антоновичем і М.Голубцем. У праці "Значіння історії українського мистецтва" (1925) В.Залозецький зазначив: дослідження стилів української мистецької творчості передбачає її глибоке ідейно-духовне розуміння у контексті сучасності, адже недостатньо стверджувати, що "Софійський собор у Києві є візантійським стилем, Волоська церква у Львові — ренесансом, Мгарський монастир — бароко," а важливо знати, "чому саме прийнявся у нас візантійський стиль, чому в західних краях він зліявся з романським, або чому готика була у нас тільки епізодом з чужим імпортом..." (Залозецький, 1925, с. 117-118). За його аргументованим висновком, там, де було вкорінене класичне грецьке мистецтво, створювалися передумови розвитку візантійського стилю; зокрема, візантійський стиль поширився в Греції, на узбережжі Чорного моря та в Україні; але у Східній Україні найсильніше виявився вплив візантійського стилю, тому тут

- знак виноски подають на верхній лінії шрифту після відповідного фрагмента в тексті;

- знаки виноски відокремлюють від тексту проміжком.

Підрядкове посилання в тексті:

Оформлення підрядкового посилання за ДСТУ 8302:2015

- ¹ Роглев Х. Й. Основи готельного менеджменту : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. С. 330.
- ² Ткаченко Т. І., Мельниченко С. В., Новак М. В. Управління якістю готельних послуг. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. С. 66.
- ³ Самійленко А. А. Технологія та контроль за якістю надання послуг : навч. посіб. Київ : Нац. екон. ун-т., 2003. С. 54.
- ⁴ Нечаюк Л. І., Нечаюк Н. О. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Центр навч. літ., 2009. С. 16.

Характеристики готельних послуг позначаються на процесі проектування ефективної системи управління якістю і впливі даної системи на матеріальні й нематеріальні елементи. **Нематеріальний елемент готельних послуг** — це атмосфера, привабливість оточення, естетика, комфорт, якість обслуговування, товариськість, спокій і висока культура міжособистісного спілкування. **До матеріального елемента готельних послуг** належать: номерний фонд, товарно-матеріальні ресурси та технологія надання послуг. Фізичні характеристики створюють контактну зону, в якій у процесі обслуговування взаємодіють той, хто надає, і той, хто споживає послугу¹.

За системного підходу до проблеми поліпшення якості готельних послуг необхідно вивчати і класифікувати чинники, що впливають на рівень якості послуг на всіх стадіях їх життєвого циклу. Під **чинником якості послуг** слід розуміти причину, яка впливає на якість послуги залежно від умов її створення та надання².

Наявність великої кількості чинників, які впливають на якість готельної послуги, ускладнює завдання ефективного підвищення якості, тому упорядкування складових елементів механізму управління за допомогою класифікації за певними критеріями, розкриття їх змісту та особливостей дасть змогу досягти високого рівня якості послуг при оптимальному рівні витрат.

З метою підвищення якості та культури обслуговування клієнтів, а також конкурентоспроможності на світовому ринку готельних послуг готелі повинні мати не лише високий рівень комфорту, а й широкий набір додаткових послуг³.

Додаткові послуги — це обсяг готельних послуг, що не належать до основних, а замовляються та сплачуються споживачем додатково за окремим договором.

Додаткові послуги за загальними ознаками щодо задоволення попиту можна згрупувати у такий спосіб⁴:

¹ Роглев Х. Й. Основи готельного менеджменту : навч. посіб. / Х. Й. Роглев. — К. : Кондор, 2005. — С. 330.
² Ткаченко Т. І. Управління якістю готельних послуг / Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко, М. В. Новак. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. — С. 66.
³ Самійленко А. А. Технологія та контроль за якістю надання послуг : навч. посіб. / А. А. Самійленко. — К. : Нац. екон. ун-т., 2003. — С. 54.
⁴ Нечаюк Л. І. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент : навч. посіб. / Л. І. Нечаюк, Н. О. Нечаюк. — 3-тє вид. — К. : Центр навч. літ., 2009. — С. 16.

ПОЗАТЕКСТОВЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ

- це посилання використовують у наукових виданнях у разі багаторазових посилань на одні і ті самі документи. Нумерують в межах всього документу або в межах окремих глав, розділів, частин тощо (наскрізне нумерування арабськими цифрами).

Перелік бібліографічних записів розміщують наприкінці основного тексту документа, зазначаючи наприклад «Список бібліографічних посилань».

позатекстове посилання пов'язують із фрагментом тексту документа за допомогою знаків виноски, які вказують у квадратних дужках після відповідного тексту або виносять на верхню лінію шрифту.

• *У тексті:*

• ...Правила банківського кредитування підприємств державної форми власності викладено у навчальному посібнику «Кредитування та ризики» (автори Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г.)³²

• *У позатекстовому посиланні:*

•³² Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г. Кредитування та ризики : навч. посіб. Київ, 2008. 213 с.

• *або*

• *У тексті:*

• ... Правила банківського кредитування підприємств державної форми власності викладено у навчальному посібнику «Кредитування та ризики» (автори Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г.) [32]

• *У позатекстовому посиланні:*

• 32. Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г. Кредитування та ризики : навч. посіб. Київ, 2008. 213 с.

- якщо у позатекстовому посиланні бібліографічні записи не нумеровано, в тексті (у квадратних дужках) після згадування подають відомості, що є достатніми для ідентифікування об'єкта посилання (ім'я автора, назва документа тощо);
- якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є одна, дві чи три особи, у квадратних дужках зазначають їхні прізвища, розділяючи знаком «кома».

- *У тексті:*

- [Кушнарєнко, Удалова].

- *У позатекстовому посиланні:*

- Кушнарєнко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів : навч. посіб. – Київ : Знання, 2006. – 223 с.

- якщо в тексті є посилання на таку саму книгу того самого автора, але видану в іншому році, після прізвища автора зазначають відомості про рік її виходу у світ та сторінки, на яких подано об'єкти посилань, розділяючи ці відомості знаком «кома».

- [Іванченко Н. О., 1995, с. 52];
- [Іванченко Н. О., 2009, с. 38].

- дозволено у посиланні в тексті скорочувати довгі назви документів, позначаючи останні видалені слова назви знаком «три крапки».

- *У тексті:*

- [Розвиток обліково-аналітичних ... , с. 85]

- *У позатекстовому посиланні:*

- Розвиток обліково-аналітичних систем суб'єктів господарювання в Україні : монографія / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2010. 447 с.

- якщо об'єктом позатекстового бібліографічного посилання є багаточастинний документ, у посиланні в тексті потрібно зазначати номер тому (частини) або випуску видання.

- [Ушинський, т. 1, с. 192–193]
- **У позатекстовому посиланні:**
- Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології : вибрані твори. Київ : Рад. шк., 1983. Т. 1. 480 с.

- якщо у посиланні в тексті наведено відомості про кілька об'єктів посилань, їх відділяють один від одного знаком «крапка з комою».

- [Вовчак, 2011; Зубець, 2012];
- [3, с. 18; 2, с. 45].

них тут, а вже, відповідно ще пізніше, – столицю східнослов'янського об'єднання племен – полян, древлян, сіверян, уличів та тиверців. Беручи все це до уваги, нагадаємо, що одним із доказів існування міста в науковому розгляді прийнято вважати, насамперед, безперервність існування у часі на цій території людських поселень. Відповідно одним із доказів пізнішого – саме з V ст. – часу заснування Києва є фактична відсутність у місті культурного шару і, відповідно, археологічних знахідок V ст.¹ Що відбувалося тут в ті часи досі фактично залишається таємницею. Правильність чи необґрунтованість таких поглядів на історію існування міста можуть довести лише майбутні дослідження. Безсумнівно, що Київ у своїй історії пережив багато подій історико-політичного характеру, пов'язаних як з геополітичними, так і внутрішньополітичними факторами – демографічними проблемами, розвитком і перерозподілом виробничих сил, політичною організацією та менталітетом мешканців, врешті-решт конкретними рисами й особистостями князів – осіб, висунутих в силу цілого ряду

За часів княгині Ольги Київ розташовувався від схилів Хрещатиського яру, до якого з південно-східного боку підходив старий ліс, до гори Щекавиці - на північному заході. Поділ, за Нестором Літописцем, в ті часи ще був незаселеним – тут *“не седаху людье, но на горе, бе бо тогда вода текущм въздоле горы Киевския”*¹⁰. І хоч в сучасних наукових розробках стверджується, що життя на Подолі існувало ще з початку нової ери, це, втім, не виключає можливостей тимчасових, а може й досить тривалих відселень його мешканців під час стихійних лих, нападів ворогів тощо. Це не суперечить також даним про відсутність тут культурного прошарку зокрема V ст., що набуло підтвердження під час археологічних розкопок на Подолі у 70-х рр. XX ст. при проведенні в місті однієї з ліній метро¹¹. Залишки зрубних конструкцій жител X ст. було виявлено тут на глибині 10–12 м. Розріз подільського ґрунту до цієї глибини дає характерне чергування темних та світлих смуг, що відображають періоди життєдіяльності людини та піщані наванесення – наслідки найзначніших повеней, пов'язаних із розливами Дніпра.

РОЗДІЛ I

- 1 Толочко П. П. Древний Киев. – К.: «Наукова думка», 1976. – С. 17.
- 2 Геродот із Галікарнасу. Скіфія : Найдавніший опис України з V століття перед Христом. – К.: «Довіра», 1992. – С. 35-36.
- 3 Там само, с. 36.
- 4 Повесть Временных Лет // Памятники литературы Древней Руси. – М., 1978. – С. 29.
- 5 Іби-Даст. Книга добрих скарбів // Січівський В. Чушинці про Україну. – К.: «Довіра», 1992. – С. 18-21.
- 6 Довженко В. Й. Будова міських укріплень в Київській Русі // Вісник АН УРСР. – К., 1947. – №7 (135). – С. 48.
- 7 Телегин Д. Я. Там, где вырос Киев. – К.: «Наукова думка», 1982. – С. 6-7.
- 8 Цит. за вид: Максимович М. А. Собрание сочинений. – К., 1876. – Т. 1. – С. 19.
- 9 Толочко П. П. Древний Киев, с. 12.
- 10 Повесть Временных лет, с. 75-76.
- 11 Толочко П. П. Древний Киев, с. 106-114.
- 12 Там само, с. 34.
- 13 ПСРЛ. – Т. 1. Лаврентьевская и Троицкая летописи. – СПб., 1846. – С. 52.
- 14 Повесть Временных Лет, с. 94.
- 15 Там само, с. 132.
- 16 Там само.
- 17 Карамзин Н. М. История государства Российского. Т. 1. Древняя Русь. – М., 1993. – С. 144-145.
- 18 История городов и сел Украинской ССР. Киев – К., 1979. – С. 27.
- 19 Климовский С. И. Замковая гора в Киеве: пять тысяч лет истории. – К.: Стилюс, 2005. – С. 30.
- 20 Закревский Н. Описание Киева. Т. 1. – М., 1868. – С. 272.

Оформлення позатекстового посилання за ДСТУ 8302:2015

1 Толочко П. П. Древний Киев. Киев : Наукова думка, 1976. С. 17. (повна форма)

...

10 Повесть Временных лет. С. 75-76. (коротка форма)

... Визнанням великих заслуг Грушевського-вченого стало обрання його в 1929 р. дійсним членом Академії наук СРСР [9]. Однак невдовзі ситуація змінилася. Лабети сталінщини не обминули і М. С. Грушевського. Навколо нього виникла атмосфера недовіри, а то й ворожнечі. Утворилася опозиція із числа політичних діячів та вчених, яка розгорнула проти нього систематичне цькування. В березні 1931 р. М. С. Грушевський змушений був залишити Київ і переїхати до Москви. Тут його заарештували (інкримінували участь у так званому Українському національному центрі), але через деякий час звільнили¹⁸...

Список позатекстових бібліографічних посилань

- ¹⁸ Дашкевич Я. Р. Хто такий Михайло Грушевський. *Україна: Наука і культура: щорічник*. К., 1989. Вип. 23. С. 198.
...

Список використаних джерел

1. Дашкевич Я. Р. Хто такий Михайло Грушевський / Я. Р. Дашкевич // *Україна: Наука і культура : щорічник*. – Київ, 1989. – Вип. 23. – С. 198.
...
9. Шилюк, Л. О. Постаць М. Грушевського в історії України / Л. О. Шилюк // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. – Львів, 2011. – № 693 – С. 263-267.

Де:

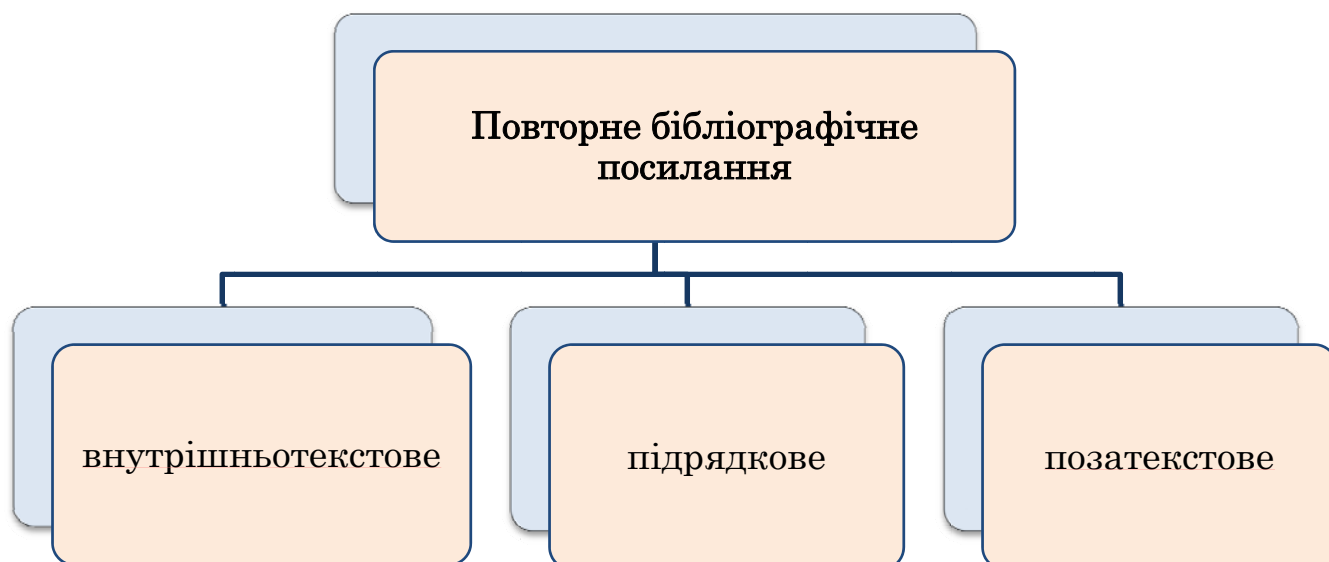
¹⁸Дашкевич Я. Р. Хто такий Михайло Грушевський. *Україна: Наука і культура: щорічник*. Київ, 1989. Вип. 23. С. 198. – **позатекстове бібліографічне посилання згідно з ДСТУ 8302:2015**

1. Дашкевич Я. Р. Хто такий Михайло Грушевський. *Україна: Наука і культура : щорічник*. – Київ, 1989. – Вип. 23. – С. 198. – **використане джерело**

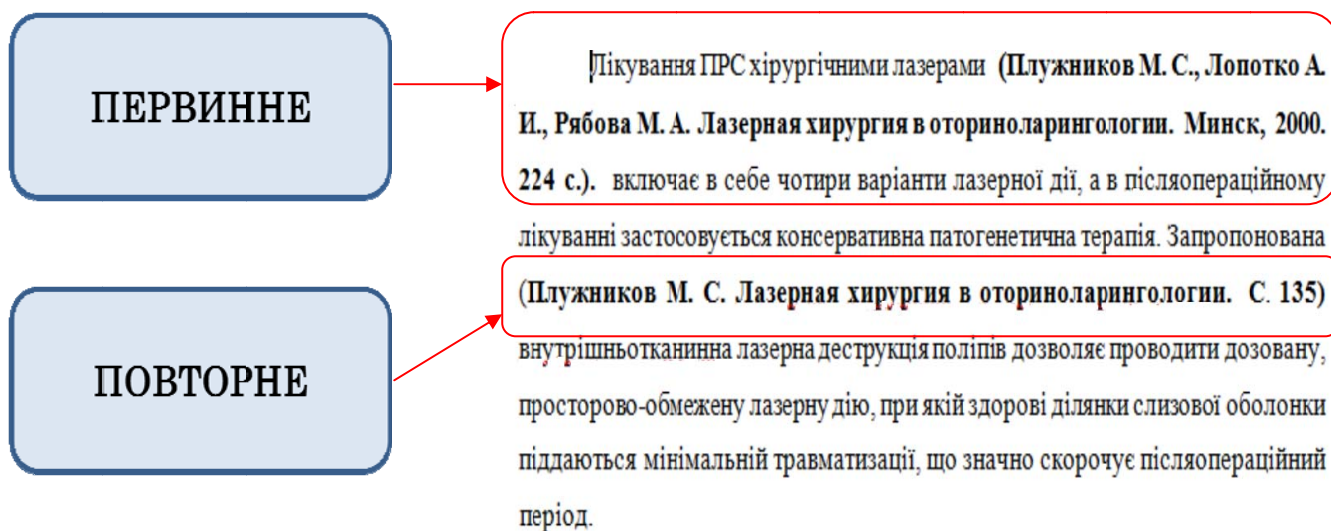
Приклади оформлення позатекстових посилань (Додаток 1).

ПОВТОРНЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ

Повторне бібліографічне посилання на один і той самий документ або його частину наводять у скороченій формі за умови, що всі потрібні для ідентифікування та пошуку цього документа бібліографічні відомості зазначено у первинному посиланні на нього.

Внутрішньотекстове посилання

Підрядкове посилання

го історичного розвитку»²¹⁰. Такі оцінки повторив Петро Толочко, твердячи, що «в оцінці місця і ролі кочовиків південноруських степів у житті Русі сучасний історик повністю може приєднатися до точки зору руських літописців»²¹¹. Цю дивну пропозицію «забути» про часову та світоглядну відстань між літописним текстом і сучасним дослідником Толочко намагався втілити у власній книжці, зокрема застосовуючи подвійні стандарти в зображенні взаємин Русі та Степу. У тексті кочовики на терени Русі «вдиралися», «финули», тоді як руські дружини «заволоділи» половецькими містами, до того ж чинячи «рицарську помсту»²¹².

За кордоном низку спеціальних досліджень, присвячених степовикам, опублікував Омелян Прицак. Він розвинув Пархоменкову тезу про потребу переоцінити роль Степу в історії Русі. Прицак уважав, що економічною підвалиною держави печенігів були торгівля та скотарство. Русь купувала в печенігів велику рогату худобу, овець, коней, Корсунь – шкури, віск; до того ж печеніги виступали гарантами безпечності торговельних шляхів із Азії²¹³. Зміни настали після 1036 року, коли торки вигнали печенігів із Лівобережжя, і останні відтоді існували на прибутки з викупу полонених та винагороди за військову службу (загони служилих печенігів відомі на Русі у 1097–1169 роках)²¹⁴. Спільними рисами печенізької та половецької держав були поліетнічність населення й боротьба за контроль над торговельними шляхами як основна спонукана для воєнних операцій. Договірні взаємини Русі з половцями започаткував 1055 року князь Всеволод, уклавши угоду з ханом Бодушем. Відомо, що відтоді договір підтверджували одинадцять разів із приходом до влади нових князів, а часто скріплювали і

²⁰⁹ А. К. Касименко, гл. ред. *История Украинской ССР*, т. 1 (Київ, 1953), с. 46.

²¹⁰ Ю. Ю. Кондуфоль, гл. ред. *История Украинской ССР*, т. 1 (Київ, 1981), с. 414.

²¹¹ П. П. Толочко, *Київська Русь* (Київ, 1996), с. 142.

²¹² Там само, с. 137–140.

²¹³ О. Прицак, *Печеніги, Український історик*, № 1–3 (1970): 97.

²¹⁴ Там само.

Оформлення підрядкового посилання за ДСТУ 8302:2015

Первинне посилання

²¹¹ Толочко П. П. *Київська Русь*. Київ, 1996. С. 142.

Повторне посилання

²¹² Там само. С. 137–140.

Первинне посилання

²¹³ Прицак О. *Печеніги. Український історик*. 1970. № 1–3. С. 97.

Повторне посилання

²¹⁴ Там само.

Позатекстове посилання

них тут, а вже, відповідно ще пізніше, – столицею східнослов'янського об'єднаного племен – полян, древлян, сіверян, уличів та тиверців. Беручи все це до уваги, нагадаємо, що одним із доказів існування міста в науковому розгляді прийнято вважати, насамперед, безперервність існування у часі на цій території людських поселень. Відповідно одним із доказів пізнішого – саме з VI ст. – часу заснування Києва є фактична відсутність у місті культурного шару і, відповідно, археологічних знахідок V ст.¹ Що відбувалося тут в ті часи досі фактично залишається таємницею. Правильність чи необґрунтованість таких поглядів на історію існування міста можуть довести лише майбутні дослідження. Безсумнівно, що Київ у своїй історії пережив багато подій історико-політичного характеру, пов'язаних як з геополітичними, так і внутрішньополітичними факторами – демографічними проблемами, розвитком і перерозподілом виробничих сил, політичною організацією та менталітетом мешканців, врешті-решт конкретними рисами й особистостями князів – осіб, висунутих в силу цілого ряду

що за часів язичництва слов'янські поховання являли собою кургани, які займали значну площу. Таким чином, поширилася думка, що мотильник, розташований на Старокиївській горі, на той час можливо був спільним для обох городищ, а давнє поселення на Замковій горі займало всю її можливу для життя територію².

Поступово городище на Старокиївській горі, розширюючись та укріплюючись, все більше вирізняється серед інших поселень Київської височини і саме тут формується майбутній політичний і військовий центр міста – Київський дитинець. Згідно з літописами в IX–X ст., як ми вже знаємо, саме тут розташовувався і княжий двір. Археологічні матеріали тих часів, що свідчать про досить активне життя, яке вирувало тоді, були отримані також під час розкопок на Замковій горі, Дитинці, Лисій горі та в деяких інших місцевостях Києва. Як

РОЗДІЛ I

- 1 Толочко П. П. *Древний Киев*. – К.: «Наукова думка», 1976. – С. 17.
- 2 Геродот із Галкарнасу. *Скіфія*: Найдавніший опис України з V століття перед Христом. – К.: «Довіра», 1992. – С. 35–36.
- 3 Там само, с. 36.
- 4 *Повесть Временных Лет* // *Памятники литературы Древней Руси*. – М., 1978. – С. 29.
- 5 *Ібн-Даст. Книга добрих скарбів* // *Січинський В. Чужинці про Україну*. – К.: «Довіра», 1992. – С. 18–21.
- 6 Довженко В. Й. Будова міських укріплень в Київській Русі // *Вісник АН УРСР*. – К., 1947. – №7 (135). – С. 48.
- 7 Телегин Д. Я. Там, где вырос Киев. – К.: «Наукова думка», 1982. – С. 6–7.
- 8 Цит. за вид: Максимович М. А. *Собрание сочинений*. – К., 1876. – Т. 1. – С. 19.
- 9 Толочко П. П. *Древний Киев*, с. 12.
- 10 *Повесть Временных лет*, с. 75–76.
- 11 Толочко П. П. *Древний Киев*, с. 106–114.
- 12 Там само, с. 34.
- 13 *ПСРЛ*. – Т. 1. *Лаврентьевская и Троицкая летописи*. – Спб., 1846. – С. 52.
- 14 *Повесть Временных Лет*, с. 94.
- 15 Там само, с. 132.

Оформлення позатекстового посилання за ДСТУ 8302:2015

Первинне посилання

¹ Толочко П. П. *Древний Киев*. Киев: Наукова думка, 1976. С. 17.

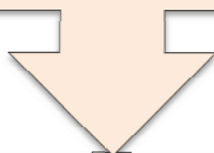
...

Повторне посилання

¹² Там само. С. 34.

КОМПЛЕКСНЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ

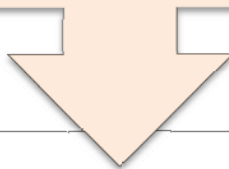
Якщо використано кілька об'єктів посилання, їх об'єднують в одне -
комплексне бібліографічне посилання

Можуть бути: внутрішньотекстовими, підрядковими, позатекстовими, а також можуть містити первинні та повторні посилання.

Якщо кілька бібліографічних посилань мають ідентичні заголовки (один і той самий автор кількох праць), у другому та наступних посиланнях ці заголовки можна замінити словами:

«Його ж», «її ж», «їх же» («Его же», «Ее же», «Их же» - рос. мовою або «Idem», «Eadem», «Ibidem» - латин. мовою).

* Козаков В. А. Психологія діяльності та навчальний менеджмент. Київ, 1999. С. 7–12 ; Його ж: Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение. Киев, 1990. С. 49.

На відміну від російської радянської історіографії, українська, згадуючи ім'я Пархоменка, обходила без лайливих ярликів, але й без відповідного аналізу його наукової спадщини. Так було в синтетичних працях²¹ енциклопедичних довідниках²², підручниках для вищої школи²³ – всі вони обмежуються згадками історикового імені та кола його наукових інтересів.

Виняток – стаття Івана Гапусенка: у ній стисло викладено Пархоменкову гіпотезу походження Русі і зазначено (зрештою, цілком слушно), що вона «суперечить марксизму-ленізму, оскільки розглядає виникнення державності не як наслідок появи класів, а як результат зовнішніх впливів»²⁴. Коректний тон статті (зокрема, згадка про Пархоменків «творчий пошук», що дозволив йому висунути низку «оригінальних гіпотез»), можливо, пояснюється пом'якшенням ідеологічного тиску на науку в 1960-ті роки або впливом авторового наукового керівника – Івана Крип'якевича.

1991 року вийшла друком стаття Володимира Рички «За сфабрикованим звинуваченням», покликання на неї стали обов'язковими для всіх публікацій, де згадано про Пархоменка. Спираючись на історикові друковані праці та архівні матеріали Служби безпеки України, дослідник виклав основні факти біографії Пархоменка; стисло схарактеризував його наукові праці про походження Русі; зазначив, що історик «все ж недооцінював рівень соціально-політичної зрілості східного слов'янства»²⁵. Згодом побачили світ кілька науково-популярних публікацій дніпропе-

²¹ *Історія Академії наук Української РСР*, кн. 1 (Київ, 1967), с. 323; В. Г. Сарбей, *Історична наука на Україні за часів радянської влади* (Київ, 1973), с. 19–20; В. М. Рычка, *Историография образования и развития Древнерусского государства*. У кн.: *Историография истории Украинской ССР* (Киев, 1987), с. 39.

²² *Радянська енциклопедія історії України*, т. 3 (Київ, 1971), с. 333; *Українська Радянська Енциклопедія*, т. 10 (Київ, 1962), с. 556–557.

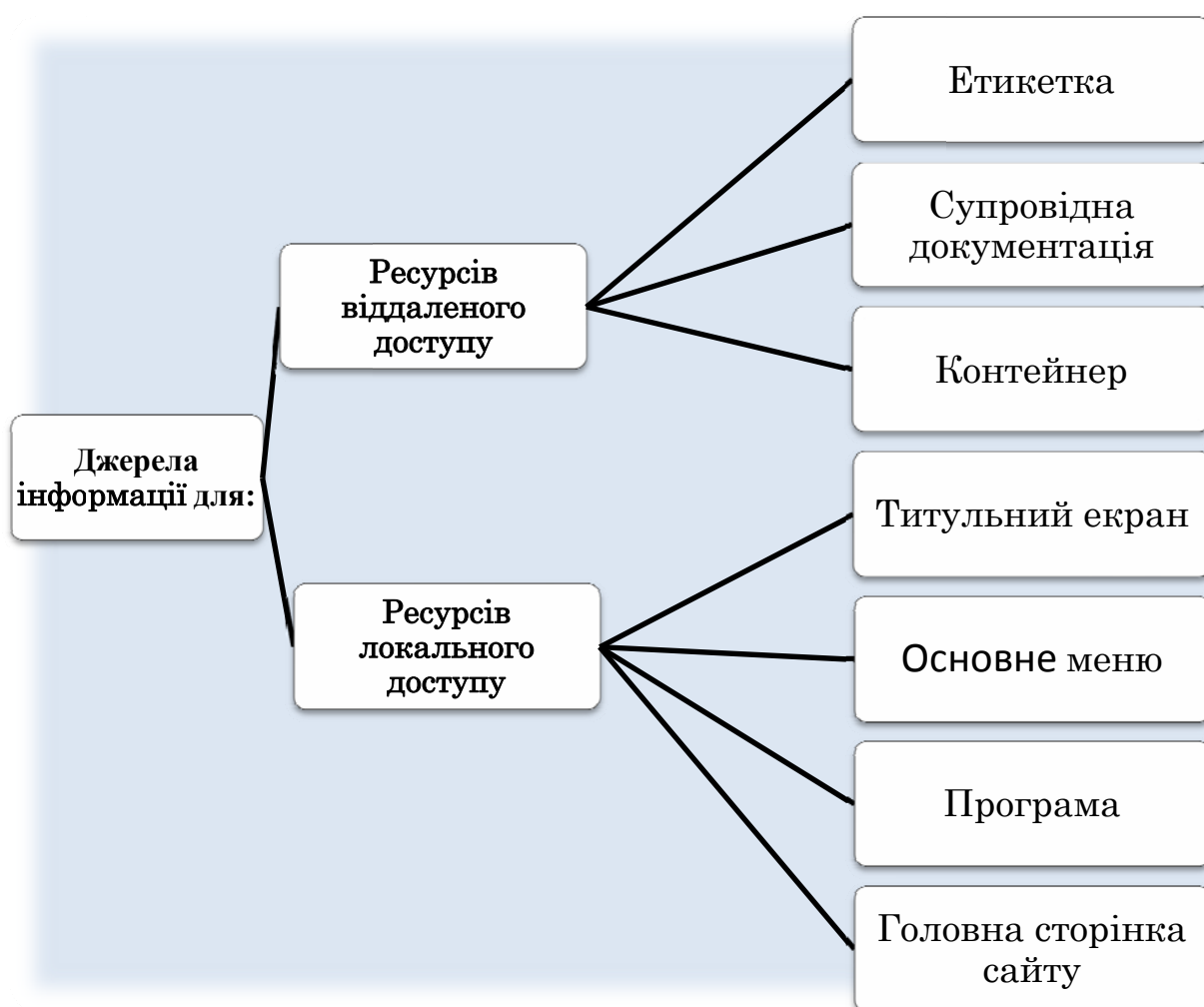
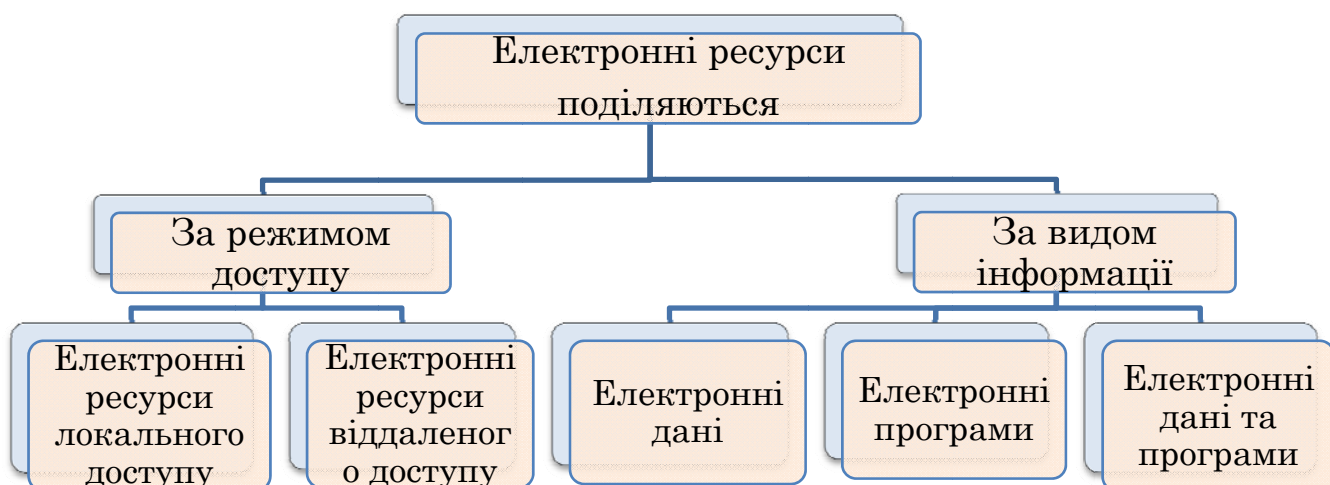
Оформлення комплексного підрядкового посилання за ДСТУ 8302:2015

21 Історія Академії наук Української РСР. Київ, 1967. Кн. 1. С. 323 ; Сарбей В. Г. Історична наука на Україні за часів радянської влади. Київ, 1973. С. 19-20 ; Рычка В. М. Историография образования и развития Древнерусского государства. *Историография истории Украинской ССР* : книга. Киев, 1987. С. 39.

Ідентичні заголовки у бібліографічних посиланнях у складі комплексного посилання можна не наводити. У цьому разі після заголовка в першому посиланні ставлять знак «двокрапка», а перед основною назвою наступного бібліографічного посилання проставляють його порядковий номер.

2. Рязанова Н. С. : 1) Інститут фінансового еккаунтингу (рахівництва) в архітектурі фінансово-економічних інститутів інформаційного суспільства. Проблеми економіки. 2015. № 2. С. 226–239 ; 2) Фінансове рахівництво : навч. посіб. Київ, 2002. С. 169.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ НА ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

Особливості складання бібліографічного посилання на електронний ресурс ВІДДАЛЕНОГО ДОСТУПУ

Для позначення електронної адреси електронного ресурсу віддаленого доступу в примітці дозволено замість слів «Режим доступу» або їхнього еквівалента іншою мовою («Available from») застосовувати аббревіатури «URI» (Уніфікований ідентифікатор ресурсу) або «URL» (Уніфікований покажчик ресурсу)

- Ukrainian food journal : international scientific journal // National university of food technologies. 2012. № 1. 136 p. **URL:** <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/22479/1/ufj1.pdf>

Дату звернення : число, місяць і рік (в круглих дужках) після слів «дата звернення»

- Ukrainian food journal : international scientific journal // National university of food technologies. 2012. № 1. 136 p. **URL:** <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/22479/1/ufj1.pdf> (дата звернення: 30.05.2017).

Якщо електронний ресурс має унікальний ідентифікатор DOI (Ідентифікатор цифрового об'єкта) або інший постійний ідентифікатор, замість електронної адреси цього ресурсу рекомендовано зазначити його ідентифікатор

- Aerts, R. Digital identifiers work for articles, so why not for authors? Nature. Vol. 453, N. 7198. P. 979. **DOI:10.1038/453979b.**

затвердив довгострокову Національну програму розвитку читання на 2016–2020 рр.¹ яка передбачає фінансування з державного бюджету в розмірі 435 млн злотих (2,7 млрд грн. за курсом Нацбанку України на кінець 2015 р.), або 87 млн злотих на рік (540 млн грн.).

3. Національні та регіональні програми, що стосуються розвитку бібліотечної справи, не відзначаються високою ефективністю. Попри виділення коштів на поповнення бібліотечних фондів з державного та обласних бюджетів, загальний обсяг фондів публічних бібліотек скорочується. Громади демонструють низьку активність щодо участі в проектах співфінансування, котрі стосуються бібліотек. Наприклад, на Програму проведення обласного конкурсу мікропроектів місцевого розвитку в Львівській області в 2016 р. із 1 429 заявок було подано 14 (!) бібліотечних, з яких лише 4 – підтримано.

4. Мережа публічних бібліотек в Україні витратна і лягає важким тягарем на місцеві бюджети (районні бюджети та бюджети об'єднаних територіальних громад). Коштів, що виділяються на фінансування цих бібліотек, вистачає лише на поточні витрати і ремонтування частини приміщень, натомість рівень комп'ютеризації бібліотек залишається вкрай низьким. Станом на початок 2015 р. тільки 25% публічних бібліотек країни було комп'ютеризовано (16% – у Львівській місцевості) і 21% мали доступ до Інтернету.² Причому ситуація у Львівській області з комп'ютеризацією публічних бібліотек значно гірша, ніж у середньому по Україні. В цьому регіоні станом на початок 2015 р. лише 11% публічних бі-

Оформлення посилання на віддалений електронний ресурс за ДСТУ 8302:2015

¹ Program Wieloletni Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa. URL: <http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/10/uchwala-nr-180-rm-z-2015-r.-narodowy-program-rozwoju-czytelnictwa.pdf> (дата звернення : 02.08.2016).

² Бібліотечна Україна в цифрах (2013-2014 рр.) : стат. зб. // Бібліотечному фахівцю : [сайт]. URL: <http://profy.nplu.org/articles.php?lng=uk&pg=7460> (дата звернення : 02.08.2016).

¹ Program Wieloletni Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa. URL: <https://men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/10/uchwala-nr-180-rm-z-2015-r.-narodowy-program-rozwoju-czytelnictwa.pdf> (дата звернення: 02.08.2016).

² Бібліотечна Україна в цифрах (2013–2014 рр.) : стат. зб. // Бібліотечному фахівцю : [сайт]. – Режим доступу: <http://profy.nplu.org/articles.php?lng=uk&pg=7460> (дата звернення: 02.08.2016).

³ Красовицький О. До питання реформ у бібліотечній галузі // Бібл. планета. 2015. № 4 (70). С. 25–27.

⁴ Розколупа Н. Перспективи трансформації мережі публічних бібліотек у процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні // Бібл. планета. 2016. № 1 (71). С. 14–16.

Довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак «навскісна риска» («/»).

Бібліографічне посилання на електронний ресурс ЛОКАЛЬНОГО ДОСТУПУ

внутрішньотекстове посилання

наводиться в круглих
дужках безпосередньо
в тексті документа

Однією з найважливіших умов навчання дітей дошкільного віку іноземній мові формування в них позитивного ставлення до процесу вцілому та до пізнавальних інтересів. Тому заняття має бути організоване таким чином, щоб діти працювали із задоволенням. Дітям треба допомагати добиватися успіхів, тобто допомагати здобувати знання і навички та застосовувати їх на практиці.

Знайомі казкові персонажі зможуть максимально ефективно стимулювати дитину до вивчення англійської мови, викликавши в неї безпосередній інтерес, оскільки у дітей дошкільного віку доволіне регулювання поведінки – ще не достатньо розвинене (Англійська мова для дітей [Електронний ресурс] : навч. посіб. / компанія "Атлантик". – Дані і прогр. Київ : Атлантик, 2008. 1 опт. диск (CD-R). (Дитяча колекція). Систем. вимоги: Pentium 1200 МГц ; 128 Mb RAM ; Microsoft Windows XP ; інтегроване відео. – Назва з етикетки диска). Веселі та цікаві казкові сюжети сприятимуть формуванню позитивного ставлення до процесу вцілому, створюючи потрібну для початкового етапу навчання англійської мови внутрішню мотивацію: комунікативну, що засновується на бажанні дітей спілкуватися англійською мовою; лінгвопізнавальну, що опирається на позитивне ставлення до самого мовного матеріалу; інструментальну, в основі якої – позитивне сприймання дітьми певних форм роботи.

підрядкове посилання

розташовуються внизу
сторінки, під рядками
основного тексту
в проведеному
колонтитулі.
Для зв'язку підрядкових
посилань з текстом
документа
використовують знак
виноски, який наводять у
вигляді цифр, зірочок,
букв та інших знаків і
розташовують на верхній
лінії шрифту

Це забезпечило візуалізацію усіх словоформ в усіх граматичних значеннях. По- число словоформ для понад 150 тис. одиниць реєстру є порядку 3 млн. У модулі "Парадигма" користувач, вибравши в реєстрі будь - яке слово, автоматично одержує в правому вікні екрану таблицю всіх словоформ для вибраної реєстрової одиниці з поданням їх граматичних параметрів. ⁵ Доступ користувача до кожного з модулів інтегрованої лексикографічної системи "СЛОВНИКИ УКРАЇНИ" забезпечується інтерфейсною програмою. У лівому вікні інтерфейсної програми знаходиться українська абетка, а також частина реєстру словника, що починається з вибраної літери. У правому вікні - інформація, яка відповідає вибраному реєстровому слову словника, з яким працює користувач. Вибір необхідної лексикографічної функції (словника) здійснюється кнопками "Парадигма", "Транскрипція", "Фразеологія", "Синонімія", "Антонімія", розміщеними на верхній панелі програми. При натисканні на кнопки "Фразеологія", "Синонімія" або "Антонімія" у правому від реєстра стовпчику з'являються літери "Ф", "С" або "А", відповідно, біля реєстрових одиниць, наявних у складі певних фразеологізмів, синонімічних або антонімічних рядів.

⁵ Інтегрована лексикографічна система "Словники України" [Електронний ресурс] : словозміна, транскрипція, фразеологія, синонімія, антонімія / В. А. Широков [та ін.] ; НАН України, Україн. мовно-інформац. фонд. Версія 3.0. Дані і прогр. Київ : Довіра, 2006. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). (Абв...) Систем. вимоги: Pentium-II/300 ; 64Mb RAM ; Micro-soft Windows XP ; 60 Mb вільного дискового простору ; NET Framework 2.0. Назва з етикетки диска.

позатекстове посилання наводяться у кінці усього документа або окремих глав, розділів чи частин, застосовуючи наскрізне нумерування. Позатекстове посилання пов'язують із фрагментом тексту документа за допомогою знаків виноски, які вказують у квадратних дужках після відповідного тексту або виносять на верхню лінію шрифту

4. Перспективним напрямом подальшого розв. новинної інтернет-журналістики бібліотечно-сегмента є реалізація онтологічної функції журналістського тексту — віддзеркалення світу в його єдності та різноманітті ¹¹. Варто розширювати тематику завдяки висвітленню тем міжнародного масштабу, які активно розробляють професійні ЗМІ, а також збільшенню обсягу просвітницьких матеріалів. За допомогою видань із власних фондів слід повніше розкривати не відому широкому загалу інформацію про: світові відкриття та дослідження; життя і творчість відомих людей; події міжнародного рівня (олімпіади, видання світових бестселерів); заходи, сервіси та проекти провідних світових бібліотек, музеїв, архівів, видавництв Європи, США, Канади; кризи (енергетичні, фінансово-економічні, техногенні, екологічні, хвороби ХХІ ст.); конфлікти (політичні, економічні, юридичні, побутові, етнічні, військові) тощо ¹².

Перспективу подальших досліджень становить композиційний аналіз новин сфери бібліотечної журналістики; контент-аналіз інформаційних, аналітичних і художньо-публіцистичних жанрів у бібліотечній журналістиці; виявлення специфік бібліотечної журналістики в соціальних медіа.

10. *Князев А.* Энциклопедический словарь СМИ / А. Князев. — Москва, 2008. — 370 с.
11. *Косачева О. А.* Медиаконвергенция и интернет-журналистика / О. А. Косачева // Перша Всеукраїнська школа бібліотечного журналіста : метод. матеріали ХДНБ ім. В. Г. Короленка, 21—24 жовт. 2013 р., м. Харків / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка [та ін.]. — Харків : ХДНБК, 2013. — Режим доступу: 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).
12. *Косачева О. А.* Специфика использования разных компьютерных программ по верстке газет и журналов в библиотечной журналистике / О. А. Косачева // Перша Всеукраїнська школа бібліотечного журналіста : метод. матеріали ХДНБ ім. В. Г. Короленка, 21—24 жовт. 2013 р., м. Харків / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка [та ін.]. — Харків : ХДНБК, 2013. — Режим доступу: 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).
13. *Косачова О. О.* Основні тенденції становлення бібліотечної журналістики в Україні / О. О. Косачова // Вісник Книжкової палати. — 2015. — № 5. — С. 48—52.

Оформлення посилання на електронний ресурс за ДСТУ 8302:2015

10. Князев А. Энциклопедический словарь СМИ. Москва, 2008. 370 с.
11. Косачева О. А. Медиаконвенгерция и интернет-журналистика [Електроний ресурс] // Перша Всеукраїнська школа бібліотечного журналіста : метод. матеріали ХДНБ ім. В. Г. Короленка, 21-24 жовтня 2013 р., м. Харків / Харк. держ. наук, б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків : ХДНБК, 2013. 1 електрон. опт. диск(CD-R).
12. Косачева О. А. Специфика использования разных компьютерных программ по верстке газет и журналов в библиотечной журналистике// Перша Всеукраїнська школа бібліотечного журналіста : метод. матеріали ХДНБ ім. В. Г. Короленка, 21-24 жовтня 2013 р., м. Харків / Харк. держ. наук, б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків : ХДНБК, 2013. 1 електрон. опт. диск(CD-ROM).
13. Косачова О. О. Основні тенденції становлення бібліотечної журналістики в Україні. *Вісник книжкової палати*. 2015. № 5. С. 48-52.

ЕЛЕМЕНТИ БІБЛОГРАФІЧНОГО ЗАПИСУ ТА ЗНАКИ ПУНКТУАЦІЇ В БІБЛОГРАФІЧНОМУ ПОСИЛАННІ

- у заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, при цьому імена цих авторів у відомостях про відповідальність (за навскісною рисою) не повторюють;

- за потреби у заголовку бібліографічного запису позатекстового посилання можна зазначати більше ніж три імені авторів.

- **Українець А. І., Богорош О. Т., Поводзинський В. М.** Проектування типового і спеціального устаткування мікробіологічної, фармацевтичної та харчової промисловості : навч. посіб. Київ : НУХТ, 2007. 148 с.

- замість знака «крапка й тире» («. —»), який розділяє зони бібліографічного опису, в бібліографічному посиланні рекомендовано застосовувати знак «крапка».

- **Росоха В. В.** Соціально-економічні аспекти використання господарського комплексу Державної кримінально-виконавчої служби. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 8. С. 69–75.

- у складі відомостей про фізичну характеристику документа можна зазначати або його загальний обсяг (наприклад: 285 с.), або номер сторінки, на якій подано об'єкт посилання (наприклад: С. 19).

- **Українець А.І. , Богорош О. Т., Поводзинський В. М.** Проектування типового і спеціального устаткування мікробіологічної, фармацевтичної та харчової промисловості : навч. посіб. Київ : НУХТ, 2007. 148 с. або
- **Українець А. І., Богорош О. Т., Поводзинський В. М.** Проектування типового і спеціального устаткування мікробіологічної, фармацевтичної та харчової промисловості : навч. посіб. Київ : НУХТ, 2007. С.14.

- у бібліографічному посиланні використовується знак виноски – умовна позначка у вигляді арабських цифр (порядкових номерів), літер чи астериска (зірочки), що використовують для пов'язування підрядкових і позатекстових бібліографічних посилань з частиною основного тексту документа.

- Грушевський М. С. Історія України-Руси. Київ, 1995. Т 2. С. 72 [1].
- Грушевський М. С. Історія України-Руси. Київ, 1995. Т 2. С. 72 ¹.
- *Цит. за: Грушевський М. С. Історія України-Руси. Київ, 1995. Т 2. С. 72.

- в усіх елементах бібліографічного опису (за винятком основної назви документа й відомостей, що належать до назви та містять одне слово) дозволено скорочувати окремі слова та словосполучення згідно з ДСТУ 3582, ДСТУ 6095, ДСТУ 7093, ГОСТ 7.12.

- якщо текст цитовано не за першоджерелом, то на початку підрядкового бібліографічного посилання наводять пояснювальні слова: «Наведено за:», «Цит. за:» («Цитовано за») і зазначають джерело, з якого запозичено текст.

- *Цит. за: Грушевський М. С. Історія України-Руси. Київ, 1995. Т 2. С. 72.

- відомості про згадуваний документ, опублікований іншою мовою, у бібліографічних посиланнях наводять мовою оригіналу.

- ²¹ Історія Академії наук Української РСР. Київ, 1967. Кн. 1. С. 323 ; Сарбей В. Г. Історична наука на Україні за часів радянської влади. Київ, 1973. С. 19-20 ; Рычка В. М. Историография образования и развития Древнерусского государства. *Историография истории Украинской ССР* : книга. Киев, 1987. С. 39.

ЦИТУВАННЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Обов'язковим елементом наукової роботи є огляд джерел і для цього в текстах робіт застосовують звернення до праць певного вченого, автора, письменника тощо. На підтвердження власних аргументів або для критичного аналізу того чи іншого твору наводять цитати.

Цитата – це дослівний уривок твору, вислів.

Використовують для того, щоб передати думку автора першоджерела, для ідентифікації поглядів при зіставленні різних думок тощо. *Слугують* певною опорою авторові наукового дослідження в процесі аналізу та синтезу інформації.

Цитати можна використовувати для підкріплення окремих тверджень самого дослідника. Найчастіше цитати й інші запозичені матеріали застосовують у процесі написання огляду літератури – одного з важливих етапів підготовки наукового дослідження.

Основні правила при цитуванні джерел:

- ❑ текст цитати починають і закінчують лапками та наводять у тій граматичній формі, в якій його подано у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання;
- ❑ цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту;
- ❑ кожен цитату обов'язково супроводжують посиланням на джерело;
- ❑ у разі непрямого цитування (переказі думок інших авторів своїми словами), слід робити відповідні посилання на джерело;
- ❑ якщо текст цитовано не за першоджерелом, то на початку підрядкового бібліографічного посилання наводять пояснювальні слова: «Наведено за:», «Цит. за:» («Цитовано за») і зазначають джерело, з якого запозичений текст;
- ❑ якщо автор дослідження наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора роботи, а весь текст застереження вписується у круглі дужки;
- ❑ якщо необхідно виявити ставлення автора наукової роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак запитання.

Приклад цитати, яка наведена у тексті

Про те він писав у 1920 р.: «Але я був вихований в строгих традиціях радикального українського народництва, яке вело свою ідеологію від кирило-мефодіївських братчиків і твердо стояло на тім, що в конфліктах народу і власті вина лежить по стороні власті, бо інтерес трудового народу – се найвищий закон всякої громадської організації, і коли в державі сьому трудовому народові не добре, се його право обраховатися з нею». ...

Приклад оформлення цитати у науковій роботі

У тексті:

... Наприклад, польський вчений, професор О. Брікнер писав, що «праця проф. Грушевського являється похвальним свідоцтвом ученості й всесторонності українського автора, він цілком опанував незмірну літературу предмета, — археологічну, історичну, філологічну, перш за все російську, до цього часу запечатану для Європи семью печатями. Автор просто дивує нас своєю начитаністю, знанням найбільш спеціальних, дрібних, не раз забутих праць російських і німецьких. А з тією казковою начитаністю іде поруч бистрота ума, самостійний суд, вироблена метода, — все це в мірі цілком не звичайній».* ...

Підрядкове посилання:

* Цит. за: Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Прага, 1923. С. 192.

МІЖНАРОДНІ СТИЛІ ЦИТУВАННЯ

У науковому світі існує понад 6 тисяч різних стилів (правил) цитування джерел в наукових роботах залежно від галузі, місця, в якому публікується робота, тощо. Ці правила розроблялися фаховими науковими об'єднаннями (наприклад, стиль цитування Асоціації сучасної мови (MLA Citation Style), стиль цитування Американського хімічного товариства (ACS Citation Style) чи стиль цитування Інституту інженерів з електротехніки та електроніки (IEEE Citation Style)), університетами чи їх підрозділами (наприклад, Гарвардський стиль цитування (Harvard Citation Style) чи Стандарт Оксфордського університету для цитування юридичних документів (OSCOLA style)). Правила оформлення цитувань та посилань введено в систему міжнародних стандартів ISO17 та національного стандарту ДСТУ в Україні, який введено в дію з 1 липня 2016 року ¹

ПЕРЕЛІК СТИЛІВ ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ

□ MLA (Modern Language Association) style - розроблений Асоціацією сучасних мов Америки. Внутрішньотекстове посилання містить інформацію про: автора праці (редактора/укладача/назву цитованого джерела, якщо автор відсутній), що цитується, сторінковий інтервал (з якого наводиться цитата або парафразована конкретна інформація).

Сфера застосування – гуманітарні науки (мистецтво, література, філософія, релігія тощо).

¹Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації // Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. 2016. 117 с. URL: https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_4_12_red1.pdf (дата звернення: 26.06.2017).

□ APA^{1,2} (American Psychological Association) style - розроблений Американською асоціацією психологів. Внутрішньотекстове посилання містить інформацію про: автора праці (редактора/укладача/назву цитованого джерела, якщо автор відсутній), що цитується, рік видання та сторінковий інтервал (номери сторінок, з яких наводиться цитата). Сторінковий інтервал дозволяється не вказувати, якщо ви не наводите цитату, а висловлюєте якусь ідею чи посилаєтесь на роботу в цілому.

Сфера застосування – суспільні науки (соціологія, право, психологія, історія тощо).

□ Chicago/Turabianstyle¹ - розроблений видавництвом Чиказького університету. Використовується при написанні курсових, дипломних та докторських робіт з історії.

Стиль надає вибір з двох форматів цитування :

➤ виноска та бібліографія - посилання на джерела наводяться у виносках на сторінці (або кінцевих виносках) та/або в списку використаних джерел.

Сфера застосування – гуманітарні науки (мистецтво, література, філософія, релігія тощо).

➤ автор/дата, також відомий як науковий стиль і стиль соціальних наук. Автор і дата джерела вказуються в дужках у тесті та списку використаних джерел.

Сфера застосування – фізичні, природничі та суспільні науки.

□ Harvard style¹ - Гарвардський стиль посилання, але визначеної форми цього стилю цитування та опису посилань не існує, бо немає організації, яка б його розробляла. Оскільки стандартної форми немає, існує величезна кількість варіацій Гарвардського стилю (більше 60). Вони різняться не тільки в залежності від регіону, а й на рівні окремих університетів.

Сфера застосування – гуманітарні науки та суспільні науки.

□ ACS (American Chemical Society) style - передбачає використання посилань у тексті роботи щоразу, коли ви цитуєте джерело, будь то парафраз, цитата всередині рядка чи блокова цитата.

Сфера застосування – хімія та інші природничі науки.

□ AIP (American Institute of Physics) style - передбачає використання посилань у тексті роботи щоразу, коли ви цитуєте

джерело, будь то парафраз або цитата. AIP Style – нумераційний стиль. Існує кілька варіантів позначення цитувань в тексті:

1) *нарядковий цифровий індекс* (порядковий номер) – ставиться наприкінці цитованого тексту після крапки або за логікою речення після розділових знаків.

2) *порядковий номер у квадратних дужках* – ставиться наприкінці цитованого тексту перед крапкою або за логікою речення перед розділовими знаками.

Сфера застосування – фізика.

□ **IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style** - стиль інституту інженерів електротехніки та електроніки.

Сфера застосування – інженерія, електроніка, телекомунікації, інформатика та інформаційні технології.

□ **Vancouver style**¹ - передбачає використання посилань у тексті роботи щоразу, коли ви цитуєте джерело, будь то парафраз, цитата всередині рядка чи блокова цитата.

Сфера застосування – медицина та фізичні науки.

□ **OSCOLA** - стиль Оксфордського університету для цитування юридичних документів, передбачає використання нарядкових числових індексів та виносок вниз сторінки з бібліографічною інформацією щоразу, коли ви цитуєте джерело, будь то парафраз, цитата всередині рядка чи блокова цитата.

Сфера застосування – юриспруденція.

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ ПОЗАТЕКСТОВИХ ПОСИЛАНЬ

Монографія

Функціонально-модульне проектування пакувальних машин : монографія / Гавва О. М та ін. ; Нац. ун-т харч. технол. Київ, 2015. 547 с.

Книги одного, двох або трьох авторів

Чернелевський Л. М. Бухгалтерський облік у документах : навч. посіб. Київ : Кондор, 2007. 430 с.

Сімахіна Г. О., Українець А. І. Інноваційні технології та продукти. Оздоровче харчування : навч. посіб. Київ : НУХТ, 2010. 294 с.

Українець А. І., Богорош О. Т., Поводзинський В. М. Проектування типового і спеціального устаткування мікробіологічної, фармацевтичної та харчової промисловості : навч. посіб. Київ : НУХТ, 2007. 148 с.

Книги чотирьох та більше авторів

Гідротермічна обробка круп із використанням принципів сушіння змішаним теплопідводом : монографія / М. І. Погожих та ін. ; Харк. держ. ун-т харч. та торг. Харків, 2014. 170 с.

Задачі лінійного та нелінійного програмування : навч. посіб. / А. І. Українець та ін. Київ, 2007. 156 с.

Багатотомні видання

Енциклопедія сучасної України / Нац. акад. наук України. Київ, 2011. Т. 11. С. 111–117.

Патенти

Двокамерний струминно-зрошувальний сульфітатор : пат. 112332 Україна. № 201606608 ; заявл. 16.06.2016, Бюл. № 23. 4 с.

Закони

Про наукову і науково-технічну діяльність : закон за станом на 01.11.2016. Голос України від 15.01.2016. № 6.

Стандарти

ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ. 2015. 16 с.

Автореферати

Розумей С. Б. Формування систем розподілу продукції підприємств пивобезалкогольної галузі : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Нац. ун-т харч. технол. Київ, 2016. 20 с.

Дисертації

Розумей С. Б. Формування систем розподілу продукції підприємств пивобезалкогольної галузі : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Нац. ун-т харч. технол. Київ, 2016. 313 с.

Статті з журналів

на одного, двох або трьох авторів

Дробот В. І. Вплив глюкозно-фруктозного сиропу і мальтозної патоки на дріжджову мікрофлору тіста. *Зернові продукти і комбікорми*. 2008. № 2. С.24

Арсеньєва Л. Ю., Губеня В. О. Хлібобулочні вироби антианемічного призначення. *Науково-технічні розробки та інноваційні технології*. 2011. С. 37.

Арсеньєва Л., Герасименко Л., Антонюк М. Досвід і перспективи збагачення хліба йодом. *Хлібопекарська і кондитерська промисловість України*. 2007. № 7–8 (32–33). С. 18–22.

на чотирьох та більше авторів

Глюкозно-фруктовий сироп – перспективний натуральний замінник цукру / В. І. Дробот та ін. *Хранение и переработка зерна*. 2006. № 9 (87). С. 38–39.

Статті з наукових збірників

на одного, двох або трьох авторів

Рябченко Н. О. Значення консистенції харчових продуктів. *Сучасні напрями теоретичних і прикладних досліджень* : зб. наук. праць SWorld за матеріалами

Міжнар. наук.-практ. конф., 21-30 квітня 2015. Іваново : МАРКОВА АД, 2015. Вип. 1 (38), Т. 6. С. 52–55.

Ткачук С. В., Стахурська С. А. Формування лояльних стосунків із клієнтами у сфері нематеріального виробництва. *Теоретичні та прикладні питання економіки* : зб. наук. праць. 2015. Вип. 2 (31). С. 113–122.

Беренда Н. І., Руденко І. С., Постнікова В. С. Аудит підприємств, що перебувають у фінансовій кризі. *Формування ринкових відносин в Україні* : зб. наук. праць. 2015. № 2 (165). С. 87–90.

на чотирьох та більше авторів

Квантово-хімічні розрахунки електронної будови та комплексоутворювальної здатності фрагментів пектину / А. І. Українець та ін. *Наукові праці Українського державного університету харчових технологій*. 1998. № 4. Ч. 2. С. 45–47.

Електронні ресурси

Апостол М. В. Наукові пошуки академіка М. В. Зубця в контексті розвитку вчення про породотворення у тваринництві. *Історія науки і біографістика* : електрон. наук. фах. вид. 2016. № 1. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2016-1/01.pdf> (дата звернення: 9.09.2016).

Гулий Іван Степанович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Гулий_Іван_Степанович (дата звернення: 21.04.2017).

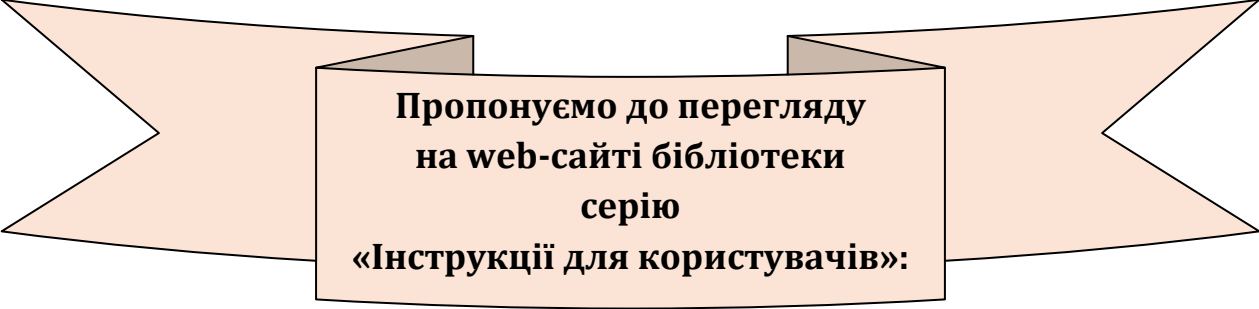
Архівні документи

ЦДАВО України (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України). Ф. 166 (Фонд «Міністерство освіти України»). Оп. 166. Од. зб. 33. 10 арк.

Положение о Киевском Педагогическом Институте // ЦДАК. Ф. 707. Оп. 160. Спр 38. Ч.1 Арк. 272–273 зв.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний від 2015–06–22. Київ : Держстандарт України, 2016. – 16 с. – (Національний стандарт України)
2. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1–2003, IDT). – Чинний від 2007–07–01. – Київ : Держстандарт України, 2007. – 58 с. – (Національний стандарт України)
3. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: наказ Міністерства освіти України / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – [Електронний ресурс] : [офіційний веб-портал] / [Верховна рада України]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17>. – Назва з екрана. – Переглянуто: 22 травня 2017 р.

**Пропонуємо до перегляду
на web-сайті бібліотеки
серію
«Інструкції для користувачів»:**

- ✓ **«Інструкція по користуванню електронними ресурсами бібліотеки»,** в якій викладено послідовність дій при роботі з Електронним каталогом та Електронною бібліотекою, а саме пошук та завантаження документів, перегляд персонального формуляру, on-line замовлення документів:

library.nuft.edu.ua/inform/instrukciya.pdf

- ✓ **«Інструкція для пошуку у фонді Науково-технічної бібліотеки навчально-методичної літератури з навчальних дисциплін»,** за допомогою якої можна ознайомитись, здійснити підбір та проаналізувати забезпечення дисциплін навчальною та навчально-методичною літературою:

library.nuft.edu.ua/inform/instr.pdf

- ✓ **«Оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах»,** де представлено рекомендації щодо оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах, відповідно Державного стандарту України 8302:2015, а також охарактеризовані найпопулярніші міжнародні стилі цитування та посилання для різних галузей знань. Приклади оформлення джерел наведено українською та іноземними мовами:

library.nuft.edu.ua/inform/poradnyk.pdf